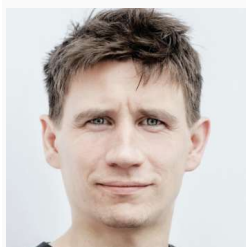

Ben Lerner er fremtidens mand i amerikansk litteratur

Ben Lerner debutroman er intelligent og latterligt godt skrevet, fortæller Rasmus Lund Nielsen. Foto: Ariana Manguel

Rasmus Lund Nielsen 26.03.2022

BØGER // ANMELDELSE – Ben Lerner er ikke hr. hvem som helst. Han har udgivet moderne digte, romaner på store etablerede forlag og litteraturkritik. Nu er hans debutroman, *Farvel til Atocha*, endelig oversat til dansk, og det er et svært godt bekendtskab, naturligvis. Paul Auster og Jonathan Frantzen har fremhævet den som knitrede intelligent, morsom, aldeles charmerende og med en stemme, der er helt sin egen. Det kan man kun give dem ret i. Romanens selvudslettende antihelt viser os overbevisende kunstnerens, kunstens og individets plads i en tid, hvor de store fortællinger allerede ér fortalt, skriver Rasmus Lund Nielsen meget begejstret.

Farvel til Atocha

Forfatter: Ben Lerner

Oversat af: Tonny Vorm

Gads Forlag, 200 sider, kr. 249,95. Udkom d. 25. marts 2022

Originaltitel: Leaving the Atocha Station

Man får så ondt i numsen af at gå til digtoplæsning.

Det er i hvert fald min oplevelse.

Man skal koncentrere sig sådan om at følge de små ord, det vil så meget, og hårde, ubehagelige stole gør det nærmest umuligt. Efter en halv time er hele ens opmærksomhed rettet mod ømme baller i stedet for mod de ord, digteren fremfører. Helt galt går det, hvis stolen har en glat træoverflade, så man hele tiden må rette sig op, fordi ens numse glider fra en og ned på halebanet.

Måske finder man en midlertidig løsning og tvinger sig selv til at sidde mere oprejst ved at lægge det ene ben over det andet, men dermed må én balle bære hele ens samlede vægt, og snart skifter man stilling igen.

[Det er længe siden, jeg har grint højt af en roman. Det gjorde jeg her, ikke mindst når han beskriver El Poeta, som han skal læse op sammen med](#)

Pinslen bliver desto større, fordi man ikke må afsløre, at ens numse gør ondt, og at ens egen numse i øjeblikket er langt vigtigere end den ordkunst, man er vidne til. Man skal lade, som om man er koncentreret og klog på den rigtige måde, og man skal finde på noget originalt at sige højt efter oplæsningen. Eller endnu bedre: man skal finde på noget at spørge digteren om, hvis der er spørgerunde til sidst – åh for fanden da!

Der er altid nogle, der har så særlig en stamina og så stor erfaring med digtoplæsninger, at de har udviklet hård hud på numsen. Derfor har de haft overskud til at udtænke lange indviklede spørgsmål, der kræver lange endnu mere indviklede svar, mens digteren har talt, og lige dér er alt tabt. Ens numse sover så tungt, at den er umulig at få liv i igen, og derfor er digtoplæsningsarrangementer så svære.

Derfor føler man sig så fremmed, når man sidder på sin ukomfortable stol og skal se klog ud. Med ondt i numsen, og mens ordene glider forbi én som usammenhængende støj.

Havde han så bare været god, El Poeta

Nogenlunde sådan tror jeg også, at hovedpersonen har det i Ben Lernalers fantastisk underholdende, tankevækkende og semiautofiktive debutroman [Farvel til Atocha](#), der netop er udkommet på Gads Forlag i Tonny Vorms glimrende oversættelse.

Hovedpersonen har det amerikansk klingende navn Adam Gordon, og han er en form for karikeret, bipolar antihelt og en forvrænget udgave af Ben Lernaler, må vi formode. Ligesom forfatteren er Adam Gordon i hvert fald amerikansk digter, og da han et sted i romanen finder et af sine tidligere digte i et tidsskrift, tager det ikke lang tid at konstatere, at det er et af Ben Lernalers egne digte.

Benjamin S. Lerner, f. 1979, har været blandt finalisterne til adskillige store litteraturpriser og er blevet hædret med The Believer Book Award.
Foto: Wikimedia Commons

Det kommer derfor heller ikke bag på én, at Ben Lerner som sin hovedperson har brugt et år i Madrid på at forske. Hvad han forskede i, er vanskeligere at finde ud af, og følger vi romanens logik, så var forskningen tættere forbundet med alt muligt andet.

Med kunst, for eksempel. Romanens hovedperson har nemlig fået et stipendie, fordi han af en ven har udenadlært en længere smøre om den spanske borgerkrig. På papiret har han planer om at forske i den, men i stedet tåger han rundt i solen i den spanske hovedstad, mens han arbejder på sit projekt.

Projektet er delt ind i flere dele, og det udvikler sig sammen med det, hovedpersonen oplever og gør. Han er som en fremmed i den spanske sol, overmedicineret og på hash, kaffe og uden at forstå sproget.

Selve romanens titel, *Farvel til Atocha*, er altså tæt forbundet med terrorangrebet på stationen, ligesom den er taget direkte fra et digt af kritikeren og poeten John Ashbery

Mod sin vilje tvinges hovedpersonen et sted til at læse nogle af sine digte op i et hipt galleri, hvor unge, smarte, politisk korrekte trendsættere fra Madrid hænger ud. Det er længe siden, jeg har grint højt af en roman. Det gjorde jeg her, ikke mindst når han beskriver El Poeta, som han skal læse op sammen med:

“Snarere end at læse op af sine digte lignede Tomás en, der var klar til at spille flamenco eller græde; han sagde hverken tak eller godaften eller noget, men stillede sig dramatisk op, som for at samle kræfter til, hvad der ville ende som en heroisk bedrift. Han havde skulderlangt hår, der hele tiden faldt ned i øjnene, mens han ordnede sine papirer, og han blev ved med at føre det tilbage med en bevægelse, der virkede indstuderet ... en karikatur på El Poeta.”

Havde han så bare været god, El Poeta, men hans digte er klæbrige og et ”esperanto af klichéer: bølger, hjerte, smerte,” og derfor er det så sjovt.

Derfor kom jeg til at tænke på digtoplæsninger og på, hvor ofte man føler sig underligt på afstand af oplæsningen. Det gør man ikke mindst, fordi man får så ondt i numsen, når man på én gang skal se klog ud og samtidig sidde stille på sin ømme popo. Det gælder sikkert også for Adam Gordon – og Ben Lerner.

Dør ikke i terrorangrebet den 11. marts 2004

Hovedpersonen Adam Gordon er dumpet ned i Madrid et sted i 2004. Det er ikke et tilfældigt år. Den 11. marts 2004 er nemlig året, hvor Madrid rammes af et stort terrorangreb. Det sker bare 3 dage før parlamentsvalget, hvor 10 bomber sprænger i morgentogene ved Atocha-stationen centralt i den spanske hovedstad.

Ministerpræsidenten anklager allerede samme dag den baskiske løsrivelses- og terrororganisation ETA for angrebet, uden der er tilstrækkelige beviser. Det fører til store strejker mod den alt for resolute udmelding og mod regeringen, og de ender da også med at tabe valget til socialistpartiet.

Man afkræfter siden mistanken om, at ETA stod bag angrebet, og retter i stedet mistanken mod en islamistisk gruppe, der sprænger sig selv i luften, før politiet får fat i dem.

Facaden af den gamle Atocha-station i Madrid, hvor et terrorangreb i 2004 kostede 191 liv og sårede 1800, går igen på bogomslaget, som også vises i anmeldelsen. Foto: Wikimedia Commons

Selve romanens titel, *Farvel til Atocha*, er altså tæt forbundet med terrorangrebet på stationen, ligesom den er taget direkte fra et digt af kritikeren og poeten John Ashbery. Det er altså et lige politisk og poetisk klima, Adam Gordon uforvarende er kastet ind i med titlen, og dermed foregribes i hvert fald to temaer i romanen: Hovedpersonen forholder sig et sted til den mulighed, at han kunne være død i terrorangrebet, hvis han havde taget toget den morgen.

Her tænker han især på sine venner i hjemme i Amerika: ”hvor forundrede og måske misundelige, de ville være over, jeg havde skabt mig selv en død, at jeg var blevet rørt af Historien.” Historien med stort H, at han var blevet rørt af den store fortælling. Den var ellers erklæret død, hvis den da ikke kom tilbage med

terrortruslen mod det vestlige demokrati – og i Ukraine dundrer historien lige nu derudaf.

Det er ét tema i romanen, men hovedpersonen forholder sig samtidig til titlen som digt. John Ashbery er nemlig den eneste digter, hovedpersonen uden ironi i stemmen kan kalde en stor digter. Det kan han, fordi hans digte insisterer på afstand. Selvom man forstår dem, mens man læser, erfarer man bagefter, at man ikke har forstået spor. Digtene viser ham alene ”teksturen i tidens gang ... livets hvide støj.”

Man ved godt, man ér natur, men samtidig er man panisk angst for at møde den, fordi den bekræfter én i, man en dag skal dø – helt uden genopstandelse og frelse

Det er med alt det in mente, at Adam Gordon gennemgår en række faser i sit forskningsprojekt, der som nævnt handler om alt andet end den spanske borgerkrig. Gordon vågner i den første fase af projektet i sin sparsomt møblerede lejlighed til støjen fra La Plaza Santa Ana, ”hvis ikke den lod sig flette ind i mine drømme,” som der så fint og poetisk står. Derefter tænder han kaffemaskinen, ruller en joint, hvorefter han går op på taget.

Da den rutine er afsluttet, kræver projektet af ham, at han igen går ned ad tagvinduet, skider, tager et bad, en hvid pille, og derefter at han pakker en taske med en tosproget udgave af Fredrico Garcia Lorcás samlede digte, to notesbøger, en lommeordbog og John Ashberys *Selected Poems*. Den taske griber han, tager den med ud i den pulserende hovedstad og hen til et af verdens bedste museer, Pradomuseet.

Kristus på Pradomuseet

På museet tager han plads foran Rogier van der Waydens berømte *Korsnedtagelsen*, hvor han ser den døde frelserkrop blive løftet af korset, mens søvn, hash og koffein kæmper om magten i ham. Først får han et chok, fordi han ser sig selv stå og se på maleriet, indtil han bliver klar over, det er en anden mand.

Lettere irriteret vil han forlade lokalet, da manden foran maleriet pludselig græder og febrilsk hiver efter vejret. Måske fordi han er ked af det, eller har han virkelig en stor kunstoplevelse? Det sidste har vores hovedperson ikke, og han har ligefrem spekuleret på, om han er i stand til at have det.

Han udgiver sig godt nok for at være digter, men kunst er ikke forbundet med nogen særlig stor oplevelse. For ham er verselinjer smukkeste, når de optræder i fagtekster som dem, han læste på universitetet. Her afløses linjeskift nemlig af skråstreger, og digtet står derfor tilbage på papiret, ikke i så høj grad som et egentligt digt, ”men nærmere som ekkoet af et poetisk potentiale.” Det er det

tætteste, han har været på en stor kunstnerisk oplevelse. Det er ved ”oplevelsen af denne afstand” og ved oplevelsen af selve fraværet, han mærker noget som helst.

Korsnedtagelsen af Rogier van der Wayden er udstillet på Pradomuseet i Madrid. Foto: Wikimedia Commons

Manden går videre til et lille votivbillede af Kristus, der er tilskrevet San Leocadio. Han ser stadigvæk sorgfuld ud og finder lommeterklædet frem, og da han går videre til *Lysternes have*, mister han totalt fatningen og græder uhæmmet.

Hovedpersonen gribes ikke så meget af mandens voldsomme reaktion som af vagternes store dilemma. De kan ikke vurdere, om han faktisk har en såkaldt stor kunstoplevelse, for det er der stort set ingen, der har, men samtidig vil de gerne give plads for, at man kan have det. Eller om det er en utilregnelig idiot, der kan gå amok på de kostbare malerier og ødelægge dem.

Det er nok ikke helt tilfældigt, det er den døde Kristus, manden først reagerer på – hvis det da er kunsten, der fremprovokerer hans voldsomme reaktion. Han reagerer måske på, at troen på genopstandelse og dermed frelse er forsvundet. Jesus døde krop er som din og min på *Korsnedtagelsen*.

Han reagerer endnu voldsommere på, at Edens Have er blevet til *Lystens have*, og at det er det seksuelle, der er tilbage, når troen er væk. Eva spiser som bekendt af æblet, og vi lærer at skelne mellem godt og ondt, men som straf bliver vi fremmede for vores egen natur. Måske reagerer manden på, at der uden tro kun er natur tilbage. Man ved godt, man er natur, men samtidig er man panisk angst for at møde den, fordi den bekræfter én i, man en dag skal dø – helt uden genopstandelse og frelse.

Sprog og den evige ambition om afstand

Fordi hovedpersonen kommer tættest på kunst ved at opleve selve afstanden, arbejder han på noget, som han kalder oversættelse, og hans såkaldte oversættelse er en del af første fase i hans forskningsprojekt. Han forbinder det ligefrem med et gennembrud i projektet, da han hører spansk uden at forstå det, fordi det er kernen i oversættelsesarbejdet.

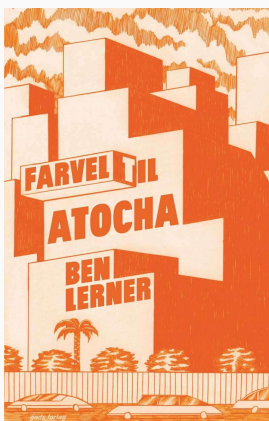
Han åbner samlingen af den legendariske spanske poet, Fredrico Garcia Lorca, han altid har med i tasken, skriver det engelske digt af og ændrer så i det: ”erstattede et

ord med det ord, som jeg først associerede med det ... og derefter fortsatte jeg med at indføre de ændringer, som disse ændringer ledte mig hen til." Han oversætter altså ikke fra spansk til engelsk, men fra association til association.

Hovedpersonen vil tilbage til en tid, hvor "stjernehimmelen udgjorde et kort over alle mulige veje," og til en tid, hvor "der ikke var brug for stoffer til at bringe helten sammen med helheden"

Han skaber sin kunst med hjælp fra afstanden til sproget. Derfor vil han heller ikke alene lære spansk, sådan som man normalt gør, men derimod lære sproget ved at læse den spanske litteraturs helt store mesterværker.

Han vil læse Miguel de Cervantes' store Don Quixote og dermed få adgang til et mere arkaisk spansk og en ophøjet retorik, der vil gøre ham særlig i mødet med det trivielle hverdagsprog. Han vil virke som en, der kommer fra en mere oprindelig tid, hvor de store historier endnu kunne skrives, men ender hver gang med at læse Lev Tolstoj på engelsk. Det gør han, selvom hans modersmål skærer ham i ørerne. Han læser ikke efter konventionel mening eller plot, men igen efter "teksturen i tiden ... livets hvide støj."

Hovedpersonen vil tilbage til en tid, hvor "stjernehimmelen udgjorde et kort over alle mulige veje," og til en tid, hvor "der ikke var brug for stoffer til at bringe helten sammen med helheden." Han tænker ikke de tanker, som der står, "men det kunne jeg have gjort." Det er nemlig ikke kun i sproget, Gordon hele tiden forsøger at opleve en følelse af afstand. Han lever med kemi, alkohol og hash som en del af hans daglige rutine. Med den forsøger han at bringe helten sammen med helheden:

"Jeg var sikker på, at mange mennesker anvendte stoffer af denne art for at distancere sig selv fra deres oplevelser, men da jeg altid, så længe jeg kunne huske, havde oplevet en vis distance til mine oplevelser, brugte jeg stofferne til at få så meget som muligt ud af den distance og oplevede derved et intensiveret nærvær, men stadigvæk indenfor rammerne af min egen distance til mig selv; afstanden forsvandt muligvis, når jeg fik en nedtur og gik i panik".

Han fortæller også, hans mor er død og far er fascist, selvom hans mor lever i bedste velgående, og hans far er det sødeste menneske, han kender, og han forsøger for alt i verden at ligne en indfødt – eller i det mindste en, der ikke er amerikaner. Han vil se ud, som om han selv har valgt afstanden til alt. Det er hans overlevelsestrategi. Det er også derfor, han snublede ud i at blive digter.

Ben Lernalers *Farvel til Atocha* er hans debutroman, og udover roser fra store etablerede forfattere og kritikere modtog han [The Believer Book Award](#) for den

Det har ikke kun noget med sprog at gøre. Det er mere, ”fordi poesien, mere markant end nogen anden gerning, ikke kunne undslippe min egen anakronisme og marginalitet, og derved udgjorde den en slags accept af min egen latterlighed.” Med poesien bekræfter han, at han er på afstand af alting. Det er lettere at være udenfor, hvis man selv har valgt at stå der.

Senere møder han Arturo, som ejer og introducerer ham til kredsen omkring det galleri, han senere læser op på, han møder to kvinder, som han forelsker sig i på skift, og den ene oversætter hans forskningsdigte, altså oversætter oversættelsen til spansk.

Konflikten bliver blandt meget andet, at oplevelsen af afstand forsvinder i takt med, han bliver mere fortrolig med sproget, stedet og menneskene. Det er paradokset: han vil gerne være med, men kun på afstand. Hovedpersonen er derfor stadigvæk fremmed, men måske uden at være så interessant.

Den fremmede

Ben Lernalers *Farvel til Atocha* er hans debutroman, og udover roser fra store etablerede forfattere og kritikere modtog han [The Believer Book Award](#) for den. Han har desuden udgivet digte, litteraturkritik og to romaner mere, der ligesom debuten følger alteregoet Adam Gordon. Det gælder romanerne *22:04* og *Topekaskolen*, hvoraf den sidste er udgivet på dansk.

Romanen her minder ikke så lidt om Albert Camus' klassiker *Den fremmede* fra 1944. Det er måske noget med varmen og solen, der bager, ørkenmennesket, søvngængertilværelsen. Det absurde i det alt sammen. Se bare de første par sætninger i Camus' klassiker, hvor han konstaterer, hans mor er død og derefter bliver i tvivl: ”Eller måske var det i går. Det ved jeg ikke.”

Hovedpersonens insistensen på afstand tvinger én selv til at se alting udefra, sådan som han selv konsekvent gør

Den samme usikkerhed beskriver hovedpersonen i romanen her. Han siger et, men bliver så i tvivl, om det er rigtigt, eller der står, at han kunne have tænkt sådan, men gør det ikke. Camus' hovedperson bliver morder, da han ved et tilfælde dræber et

menneske. Han angrrer ikke, bliver dømt til døden, men tager sin skæbne på sig og finder mening i den.

Lerners hovedperson derimod er ikke så ekstrem, men alligevel er der nogle overlap. Måske er terrorangrebet et skud ud i varmedisen og tågen, der tvinger hovedpersonen til refleksion.

Ben Lerner skriver latterligt godt, sproget spejler virkelig fint indholdet, og hovedpersonen bliver en form for antihelt, man på en underlig måde kommer tæt på, selvom han insisterer på afstand. Derudover er den utrolig morsom. Hovedpersonens insisteren på afstand tvinger én selv til at se alting udefra, sådan som han selv konsekvent gør.

Derfor så jeg mig selv til digtoplæsninger, mens jeg læste Lerners kradse kritik. Der sad jeg på en hård stol, mens jeg forsøgte at se noget så klog ud, og mens El Poeta forklarer mig verdens egentlige sammenhæng. Får jeg valget, foretrækker jeg til hver en tid at placere min popo derhjemme, i min bløde sofa, og læse Ben Lerner i stedet.

Ben LernerlitteraturUSA

Rasmus Lund Nielsen

Født i 1989 og cand.mag. i dansk og litteraturhistorie ved Aarhus Universitet. Siden alt fra forlagsredaktør til barista. Forkærlighed for det skæve, eksentriske og ekstatiske.